

Archeologische Werkgroep Leidschendam-Voorburg

Jaarverslag 2008

Programma van activiteiten 2009 en 2010

Het bestuur van de vereniging AWLV is sinds de algemene ledenvergadering van 26 maart 2008 als volgt samengesteld:

dhr. C.A. van der Brugge	voorzitter
dhr. mr R.L. Hirschel	secretaris
mevr. drs A.E. Oostdijk	penningmeester/coördinator public relations
mevr. ir T. Kiers	algemeen

I. ALGEMEEN

Het jaar 2008 is een redelijk goed jaar voor de vereniging geweest.

Allereerst hebben wij in april eindelijk weer eens gedurende een kleine week een opgraving kunnen uitvoeren, namelijk aan de Frekeweg in Leidschendam-Noord (zie onder II,1). Helaas kregen wij, zoals al in het vorige jaarverslag is opgemerkt, geen toestemming om mee te helpen met de opgraving op Forum Hadriani die tot maart heeft plaatsgehad.

Wat de vondstverwerking betreft, de nadruk heeft gelegen op de uitwerking van de vondsten van de opgraving van boerderij Noortheij en op de beschrijving van vondsten van Sijtwende. Verder is ten behoeve van de uiteindelijke opneming in het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten voortgegaan met het inventariseren van de vondsten die zich in het bezit van de vereniging bevinden (zie onder II,2)

Op 19 april is door leden van de vereniging meegewerkt aan een succesvol eendaags symposium over Forum Hadriani dat door de met de vereniging gelieerde Stichting Monument M.A.C./Forum Hadriani - Voorburg was georganiseerd.

Met de gemeente zijn er in het verslagjaar diverse contacten geweest. Zo heeft de ambtenaar die archeologie in haar pakket heeft, een bezoek aan de werkruimte gebracht voor een kennismakingsgesprek. Verder heeft de werkgroep commentaar kunnen leveren op een concept archeologienota en is op 10 september een open raadavond bezocht waarop het nieuwe archeologiebeleid van de Pactgemeenten (Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar) werd gepresenteerd. Tot slot heeft er op 30 oktober een gesprek met wethouder Houtzager plaatsgevonden over de plannen van de gemeente met het aanstellen van een eigen archeoloog te zamen met de andere Pactgemeenten.

Met het oog op het Provinciaal Themajaar 2009 "Leve de Limes" heeft een oriënterend gesprek plaatsgevonden met een vertegenwoordiger van het Zuid-Hollands Bureau voor Toerisme. In het kader van het opzetten van een historisch informatiepunt in de locatie Voorburg van de bibliotheek Leidschendam-Voorburg is door de externe deskundige van de gemeente contact met ons opgenomen om een inbreng te leveren in de vorm van expertise, voorwerpen en mensen. Op 17 december heeft er een gesprek plaatsgehad. Wij verwachten veel van dit project.

Door het bestuur zijn traditiegetrouw in maart en september de veldwerkleidersbijeenkomsten die door de afdeling Den Haag en omstreken van de AWN zijn georganiseerd, bezocht. Voorts is op 22 november deelgenomen aan een studiedag over botmateriaal in Haarlem.

Ook zijn enkele bijeenkomsten van het Cultuur Historisch Platform bijgewoond en zijn de Reuwendagen, het grootste archeologische congres in Nederland, bezocht.

Wat de huisvesting betreft, met name de buurt waarin de werkruimte is gelegen, baart ons steeds meer zorgen. Dit jaar is de toegangsdeur van onze opslagruimte geheel vernieuwd, nadat die deels door verzakking, maar vooral door grof vandalisme niet meer was te gebruiken en het ieder moment kon begeven. Ook van graffiti hebben wij veel last.

De lekkage waarvan in het vorige jaarverslag ook al sprake was, is er nog steeds, nadat reparatie een paar keer is uitgesteld. Met de bovenbuurman zijn daarover nu echter goede afspraken gemaakt, zodat de ingrijpende herstelwerkzaamheden eindelijk begin 2009 zullen plaatsvinden.

Dit jaar is de Vereniging van Eigenaren (VvE) die tot nu toe een slapend bestaan leidde, opnieuw geactiveerd onder leiding van onze voorzitter.

Vanwege het ontbreken van geschikte accommodatie bij zusterverenigingen binnen de afdeling Den Haag en omstreken van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland heeft de werkgroep ook

dit jaar regelmatig gastvrijheid verleend aan de overkoepelende afdeling voor het houden van lezingen en de algemene ledenvergadering. De lezingen worden per keer door ongeveer 25 mensen bezocht.

Het bestuur is achtmaal in vergadering bijeengekomen.

Het ledenaantal is ongeveer gelijk gebleven. Aan het eind van 2008 had de vereniging 71 leden en donateurs.

II. DE ARCHEOLOGISCHE KERNACTIVITEITEN

1. Onderzoek en begeleiding in het veld

Locatie	Aanleiding	Zelfstandige AWLV-actie
Frekeweg te Leidschendam	Woningbouw	Opgraving

Frekeweg

In 2008 hebben wij als werkgroep eindelijk weer eens de gelegenheid gehad om een echte opgraving uit te voeren. Het betrof een terrein aan de Frekeweg in Leidschendam-Noord dat door de provincie Zuid-Holland was vrijgegeven vanwege het ontbreken van archeologische indicatoren. Uit een drie jaar eerder door ons uitgevoerd onderzoek waarbij 2 proefsleuven waren gegraven, wisten wij dat er wel degelijk vondsten op deze locatie waren te verwachten. Lang is er dan ook uitgekeken naar het moment dat wij aan de slag konden. Daartoe moest eerst alle bebouwing op het terrein worden gesloopt, moesten alle bomen en struiken worden verwijderd, moest een damwand worden geslagen en moest er bronnering komen. Van de aannemer en de bouwer hebben wij veel medewerking gekregen en toestemming om de werkzaamheden van nabij te volgen. Op ons verzoek heeft de aannemer eerst onder toezicht van een van onze leden in gemeentelijke dienst de archeologisch niet interessante bovenlaag verwijderd in dat deel van de put waar wij de meeste kans op vondsten verwachtten. Daarna hadden wij enkele doordeweekse dagen en het weekend om het onderzoek uit te voeren.

De verwachting was dat de vondsten zich met name zouden bevinden in een venige depressie tussen 2 strandwallen in. Gezien de enorme oppervlakte van de bouwput en de beperkte tijd en middelen die wij tot onze beschikking hadden, hebben wij ons grotendeels beperkt tot het onderzoek van de meest vondstrijke gedeelten. De vondsten bevonden zich inderdaad bijna allemaal in een met veen opgevulde depressie tussen de 2 strandwallen in. Hoewel de archeologische laag op de strandwallen zelf grotendeels bleek te ontbreken, kan niet geheel worden uitgesloten dat bij een meer systematisch uitgevoerde vlakopgraving er toch nog dieper gelegen sporen zouden zijn aangetroffen. Helaas ontbrak ons daarvoor, zoals gezegd, de tijd. Hoewel wij ons buitengemeen gelukkig prijzen dat wij als amateurarcheologen nog zoveel materiaal hebben kunnen redden, is het echter een gemiste kans dat dit terrein niet door professionals is onderzocht.

Gevonden zijn grote hoeveelheden bot, honderden scherven aardewerk, voorzien van een grove kwartsmagering en op het eerste gezicht behorend tot een tweetal verschillende typen, namelijk een dikwandig en een dunwandig type. Van één pot is een archeologisch compleet profiel gevonden met onder de bovenrand als versiering een dubbele rij kleine gaatjes (zie afbeelding op bladzijde 5). Die gaatjes zijn trouwens op meer scherven teruggevonden. Voorts is er wat vuursteen gevonden, evenals enkele kiezels, een brok kwartsiet dat voor de magering van het aardewerk zal zijn gebruikt, en een stuk hout.

2. Vondstverwerking

Tijdens de werkavonden is aanvankelijk het materiaal van de opgraving boerderij Noortheij beschreven. Door het niet kunnen beschikken over de vondstadministratie, daar die zich tijdelijk elders bevond, is dit project helaas nog niet afgerond.

Voorts is in het kader van het onderbrengen van vondstcomplexen in het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten een begin gemaakt met het beschrijven van de vondsten van het project Sijtwende die zich nog in de werkruimte bevonden. Dat project zal in 2009 worden voortgezet.

Tevens is voortgegaan met het inventariseren van de overige vondsten ten behoeve van bovengenoemde onderbrenging. Daar dit werk maar door enkele leden kan worden uitgevoerd, is de voortgang onvoldoende. Ook deze activiteit zal in 2009 worden voortgezet.

Natuurlijk zijn de vondsten van de opgraving Frekeweg gewassen en gesorteerd in afwachting van nader onderzoek. Aan de Stichting RING is gevraagd om het gevonden stuk hout dendrochronologisch te onderzoeken en zo mogelijk te dateren. Dat onderzoek heeft helaas geen resultaten opgeleverd. Thans zijn wij bezig specialisten te vinden die het vondstmateriaal nader willen en kunnen onderzoeken.

Ten behoeve van de vondstverwerking zijn 2 nieuwe computers aangeschaft. Voorts is een scanner aangeschaft om onder meer de oude dia's te scannen.

Op de werkavonden zijn zo'n 8-10 leden aanwezig.

Een groot deel van een pot, gevonden op de Frekeweg (foto: *Martin van Rijn*)

III. VOORLICHTING EN EDUCATIE

1. Gegeven lezingen

Dit verslagjaar zijn er door ons redactielid en voormalig bestuurslid Joanneke Hees 2 lezingen gegeven.

- 19 april "Forum Hadriani: de opgravingen van Reuvens en Holwerda" op het symposium *Forum Hadriani: Romeinse stad achter de Limes* in Voorburg.
- 22 april "De verloren stad. Forum Hadriani – Romeins Voorburg" voor de AWN afdeling Zaanstreek-Waterland in Zandijk.

2. Evenementen

Symposium over Forum Hadriani

Op 19 april is er een eendaags symposium geweest over Forum Hadriani dat door de met de vereniging gelieerde Stichting Monument M.A.C./Forum Hadriani - Voorburg was georganiseerd. Verschillende bestuursleden van de AWLV hebben ook zitting in het bestuur van genoemde Stichting. Op het symposium dat door zo'n 120 mensen is bezocht, werden door 10 sprekers verschillende aspecten belicht van het functioneren van Forum Hadriani als stad achter de Limes; daarbij werden parallellen getrokken met de andere Romeinse stad achter de Limes, Nijmegen. Begin 2009 zal de symposiumbundel verschijnen.

Open Monumentendag

Op Open Monumentendag heeft de vereniging een belangrijke bijdrage geleverd aan het thema Sporen. Dwars door de gemeente was een steptour uitgezet langs een vijftal archeologisch interessante locaties in zowel de kern Leidschendam als de kern Voorburg. Ter plekke werd door iemand van onze vereniging uitleg gegeven over archeologisch onderzoek in het algemeen en specifiek over wat er ter plaatse was ontdekt aan archeologische sporen. Met name het eerste en laatste onderdeel van de route, respectievelijk de reconstructie van het Kanaal van Corbulo aan het Romeinse Pad in Leidschendam en de locatie van Forum Hadriani in Park Arentsburgh in Voorburg trokken een groot aantal belangstellenden. Een groep van zo'n 10 mensen heeft per step ook de tussenliggende locaties (Sijtwende, Park Leeuwensteijn en het binnenterrein aan de Schoolstraat) bezocht.

3. Tentoonstelling

Voor een semipermanente tentoonstelling in het Stadsmuseum is materiaal geleverd voor de inrichting van drie vitrines.

4. Publicaties

Publicaties van de AWLV zelf

De Nieuwsbrief van de AWLV is dit jaar 2 keer uitgekomen. Mede dankzij verspreiding per e-mail wordt een doelgroep bereikt die aanzienlijk ruimer is dan alleen de leden van de AWLV. Het aantal elektronisch verzonden exemplaren bedraagt thans zo'n 145.

Publicaties over archeologie en archeologisch onderzoek met een relatie tot het werkterrein van de AWLV

De publicaties in de pers hadden dit jaar vooral betrekking op de grote opgraving door de Universiteit van Amsterdam op Forum Hadriani. Daarnaast was er enige aandacht voor het symposium van de Stichting M.A.C. over Forum Hadriani. De opgraving aan de Frekeweg heeft niet tot berichten in de pers geleid.

a. Krantenartikelen

<i>Datum</i>	<i>Krant en titel</i>
6 februari	Algemeen Dagblad/Haagsche Courant: <i>Voorburg blijkt havenstad.</i>
7 februari	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Voorburg aan zee. Houten kade ontdekt bij opgravingen Forum Hadriani.</i>
7 februari	Het Krantje: <i>Voorburg was Romeinse havenstad.</i>
8 februari	De Telegraaf: <i>Archeologen doen verrassende ontdekking. Voorburg was havenplaats in Romeinse tijd.</i>
8 februari	De Kleine Posthoorn: <i>Voorburgse schat zwaar bewaakt. Forum Hadriani met hekken en camera's beschermd tegen schatgravers.</i>
6 maart	Het Krantje: <i>Symposium over Forum Hadriani.</i>
6 maart	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Symposium Forum Hadriani: Romeinse stad achter de Limes.</i>
7 maart	De Kleine Posthoorn: <i>Voorburg-aan-zee is nog altijd een optie.</i>
21 maart	De Telegraaf: <i>Paal uit 212 opgegraven.</i>
27 maart	Het Krantje: <i>Nieuwe tramlijn moet via station Voorburg.</i>
27 maart	Het Krantje: <i>Gemeentelijke geschiedenis wordt tastbaar gemaakt.</i>
27 maart	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Moderne appartementen op Romeinse fundamenten.</i>
27 maart	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Hadriani is populair.</i>
3 april	Het Krantje: <i>Steiger gevonden in Forum Hadriani.</i>
17 april	Het Krantje: <i>Symposium Forum Hadriani.</i>
22 april	Algemeen Dagblad/Haagsche Courant: <i>Forum Hadriani: Van deftige nederzetting en belangrijke Romeinse stad tot monument. De elite woont al heel lang in Voorburg.</i>
23 mei	De Telegraaf: <i>Prehistorische vondst onder Forum Hadriani.</i>
29 mei	Het Krantje: <i>Prehistorische vondsten Forum Hadriani.</i>
29 mei	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Nieuwe vondsten Forum Hadriani.</i>
19 juni	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>@ Mijn film. Geheim van Agora ontrafeld.</i>
24 juli	Het Krantje: <i>Archeologienota landgoed Duivenvoorde.</i>
4 september	Het Krantje en Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Open Monumentendag in Leidschendam-Voorburg, zaterdag 13 september 2008. Speuren naar Sporen.</i>
4 september	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Open RAADhuisavond 10 september 2008 (Presentatie archeologiebeleid).</i>
11 september	Het Krantje: <i>Van alles te doen op Open Monumentendag.</i>
18 september	Het Krantje: <i>Steptour op Monumentendag.</i>
13 november	Het Krantje: <i>Leidschendamse archeologe genomineerd voor prijs.</i>
14 november	Haags Nieuwsblad: <i>Haagse archeologe genomineerd voor Grote Prijs in haar vakgebied.</i>
15 november	Algemeen Dagblad/Haagsche Courant: <i>Archeoloog is voor veel mensen een droombaan.</i>
18 november	De Telegraaf: <i>Monique van Veen: Stuk kloostermuur.</i>
24 december	Het Krantje: <i>Jaaroverzicht 2008.</i>
Diverse data	Voorburgse Courant/Leidschendammer: <i>Gemeenteberichten over het archeologisch onderzoek Damplein.</i>

b. Overige publicaties

- Buijtdorp, Tom, 'Forum Hadriani: Nederlands werelderfgoed op de schop', *Westerheem* 57, nr. 4, 2008, 209-215.
- (Hees, Joanneke), 'Symposium zaterdag 19 april 2008. Forum Hadriani: Romeinse stad achter de Limes', *Kwadrant* 26, nr. 1, 2008, 16.
- (Hees, Joanneke), 'Symposium. Forum Hadriani', *Westerheem* 57, nr. 2, 2008, 109-110.
- Kropff, Antony, 'De militaire context van Forum Hadriani', *Westerheem* 57, nr. 1, 2008, 2-15.
- Lockfeer, Marijn, 'Nieuwsbrief AWLV nr. 22, maart 2008 (Afd. 7 – Den Haag e.o.)', *Westerheem* 57, nr. 3, 2008, 185.
- Lockfeer, Marijn, 'AWLV-Nieuwsbrief, september 2008', *Westerheem* 57, nr. 6, 2008, 442.
- Rijn, Martin van, 'Frekeweg te Leidschendam', *Kwadrant* 26, nr. 2, 2008, 25-26.

IV. PROGRAMMA VAN ACTIVITEITEN IN 2009 - 2010

Voor de periode 2009 – 2010 zal het accent liggen op de volgende activiteiten.

- a. Het doen van waarnemingen en het uitvoeren van kleinschalige archeologische onderzoeken op terreinen die door het bevoegde gezag zijn vrijgegeven. Dankzij in het verleden opgebouwde contacten zal en kan waar nodig worden samengewerkt met beroepsmatig werkzame archeologen zowel bij eigen projecten als bij projecten van derden.
- b. Op zaterdag 4 april 2009 zal een stand worden bemand tijdens de informatiemarkt die wordt gehouden ter gelegenheid van de start van het historisch informatiepunt TOEN Leidschendam-Voorburg in de bibliotheek in Voorburg. Er zal ook een minilezing worden verzorgd. Ook in de toekomst zal de AWLV actief bijdragen aan TOEN in de vorm van het verzorgen van lezingen, het leveren van knowhow op het gebied van de archeologie in Leidschendam-Voorburg, het verzorgen van een schervenspreekuur, het inrichten van een vitrine en dergelijke.
- c. Er wordt een bijdrage geleverd aan het tot stand brengen van de tentoonstelling Pact van Duivenvoorde die in de loop van 2009 zal worden geopend in het Stadsmuseum.
- d. Er bestaan vergevorderde plannen om een eigen website op te zetten.
- e. Gewerkt wordt aan een publicatie en lesbrief over de opgraving van 2008 aan de Frekeweg in Leidschendam.
- f. Door de Historische Vereniging Voorburg is gevraagd een bijdrage te leveren aan een themanummer over recent archeologisch onderzoek in Voorburg.
- g. Er bestaan plannen om in samenwerking met het Stadsmuseum een cursus archeologie aan te bieden waarbij de cursisten een bezoek brengen aan de werkruimte.
- h. Er zal een plan worden ontwikkeld voor een stadsbaken over de prehistorie in de wijk Prinsenhof in Leidschendam.
- i. Er zal een bijdrage worden geleverd aan Open Monumentendag die in 2009 in het teken staat van het thema Op de kaart.
- j. Het overdragen van vondsten aan de provincie met inbegrip van de documentatie.